

Filosoof Otto Neurath (1882-1945)

Ontroerend en actueel ideaal van bouwen

Architectuur
Otto Neurath

De ideeën van Neurath zijn opnieuw geldig in de architectuur. Al is daarvan in Den Haag helaas weinig te zien.

DEN HAAG Achteraf misschien gênant, maar toen Arno van Roosmalen, directeur van het Haagse Kunst/architectuurcentrum Stroom werd benaderd om een project te wijden aan de Oostenrijker Otto Neurath (1882-1945), had hij geen idee wie dat was. Toen hij echter ontdekte hoe groot de invloed is die deze filosoof, socioloog en econoom heeft uitgeoefend op het denken over wetenschap, cultuur en politiek, besloot hij dat één project niet genoeg zou zijn.

In 2006 startte Stroom daarom de twee jaar durende manifestatie *After Neurath*, met verschillende lezingen, tentoonstellingen en een publicatie door Neurath-expert Nader Vossoughian.

Vossoughian is ook de curator van de nu lopende tentoonstelling *After Neurath: The Global Polis*. Die gaat in op Neuraths betrokkenheid bij de moderne stedenbouw en architectuur. De titel zegt eigenlijk alles: deze tentoonstelling wil niet alleen duidelijk maken dat er na Neurath veel veranderd is, maar vooral ook hoeveel er naar Neurath is gedacht en ontworpen.

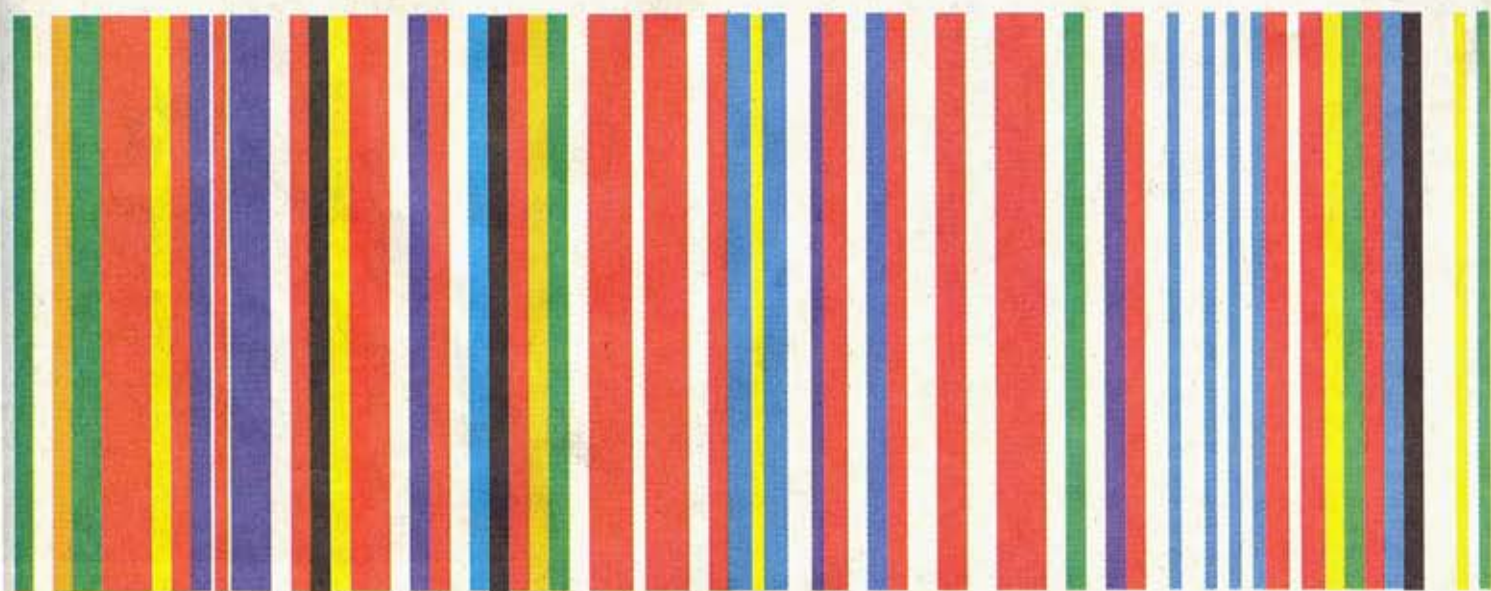
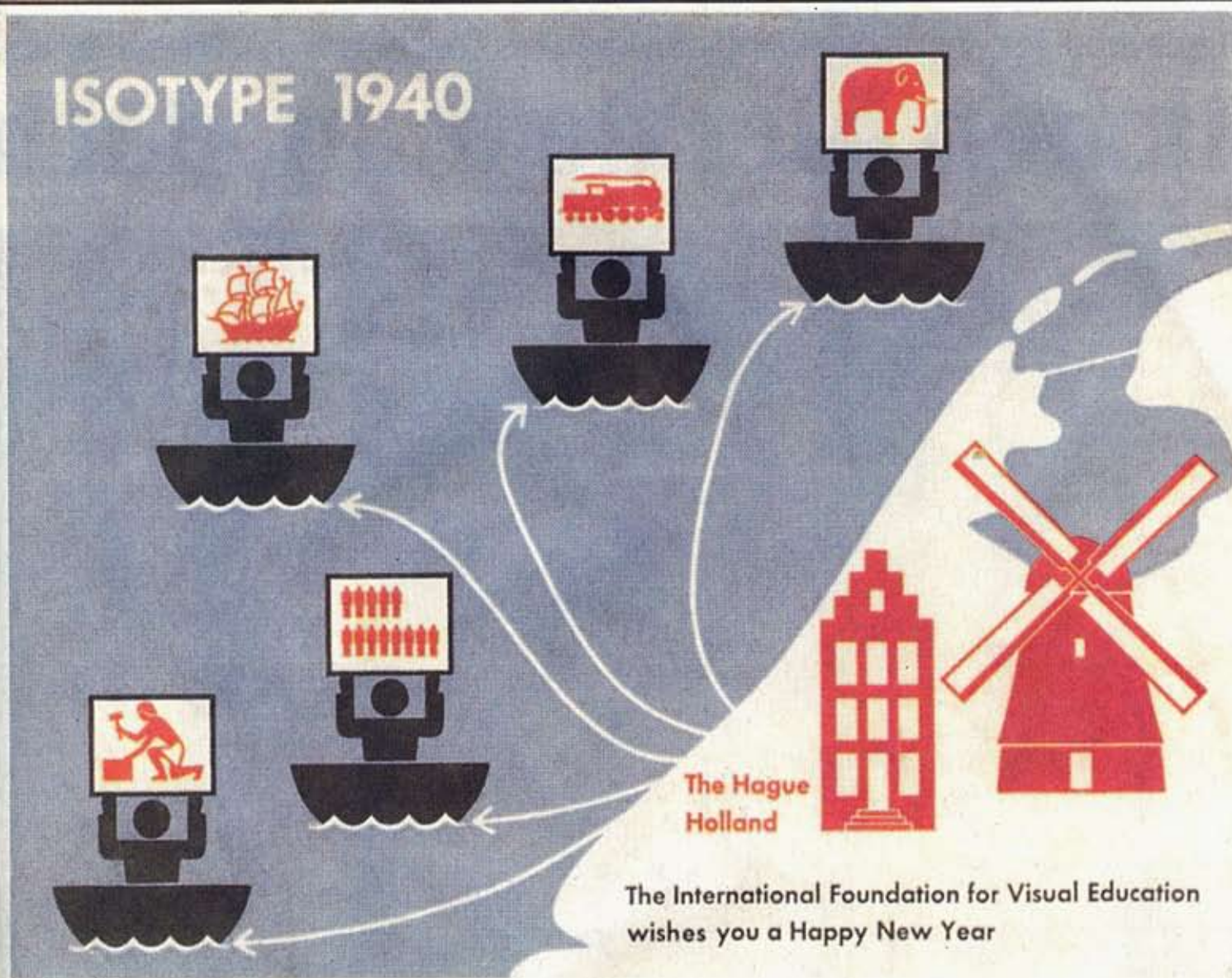
In het eerste deel van de tentoonstelling, *The Communal City*, zien we Neuraths pogingen om kennis en architectuur te democratiseren. Hij maakte zich onder meer sterk voor zelfbouwprojecten in Wenen. Dat is momenteel opnieuw actueel; het idee dat burgers invloed moeten kunnen uitoefenen op de ruimtelijke organisatie en vormgeving. Zo organi-

seerde het architectenbureau FARO onlangs een architectuur-smaaktest op internet. En sinds een jaar of tien probeert de overheid particulier opdrachtgeverschap te stimuleren.

Dat (massa)communicatie daarbij een cruciale rol speelt, onderkende Neurath als een van de eersten. Daarvoor bedacht hij het ISOTYPE pictogrammenalfabet, waarvan de toepassingen te zien zijn in deel twee van de tentoonstelling, *The World City*. Architecten en politici waren enthousiast over de mogelijkheden. Neurath kreeg onder meer opdracht van Stalin om diens vijfjarenplan op pamfletten inzichtelijk te maken voor het Russische volk. Weer is de gedachte-sprong naar het nu klein: neem het spraakmakende ontwerp voor de vlag van de Europese Unie, dat architect Rem Koolhaas maakte als onderdeel van een nieuwe communicatiestrategie.

Het is een gemiste kans dat die linken naar het heden nergens in de tentoonstelling gelegd worden. Dat had meer gelaagdheid en actualiteitswaarde aan het geheel kunnen geven. Want ook een vergelijking tussen Neuraths en Koolhaas' analyses van de stad ligt voor de hand. De manier waarop Neurath de stad beschreef, als een atlas van kaarten en tabellen, is precies de abstracte wijze waarop Koolhaas werkt. Niet een vooropgestelde verschijningsvorm, maar politieke, sociologische en economische statistieken bepalen de organisatie van de stedelijke ruimte.

Inmiddels schrijven architecten hele boeken op die manier vol, maar toen was dit een zeer vernieuwende benadering. De modernistische architecten waarmee Neurath nauw samenwerkte, zoals Le Corbusier en Cornelis van Eesteren, gingen immers puur uit van een vaststaand aantal functies van de stad. In de beladen tijd voor de

Boven werk van Neurath met pictogrammen uit zijn ISOTYPE-alfabet, onder de EU barcode die Rem Koolhaas ontwierp in 2006. Elke kleur staat voor een land, van West naar Oost. Beeld Koolhaas: AMO.

Tweede Wereldoorlog was het bovendien voor een architect omstreken om zich zo politiek te uiten, zo toont het laatste deel van de tentoonstelling. De historische tabel die de CIAM-architecten Rudolf Steiger en Wilhelm Hess in 1935

maakten en waarin zij de evolutie van de moderne stad van grot tot kapitalistische metropool verbeeldden, werd destijds verwijderd uit de tentoonstelling in het Stedelijk Museum Amsterdam.

Het politieke engagement dat

uit dit werk spreekt, en ook uit Otto Neuraths misschien wat naïeve utopische visie, is haast ontroerend.

Het is opmerkelijk dat er juist op dit punt van de tentoonstelling eigenlijk geen parallel meer met het

heden te bedenken valt.

Kirsten Hannema

After Neurath: The Global Polis. Stroom Den Haag, t/m 6 april. Nader Vossoughian, **Otto Neurath. The Language of the Global Polis.**